

УДК 378.011.3-051:613.8

О. О. Безкопильний,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
(Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького)
aleksbezk@mail.ru

А. М. Матусевич,

старший викладач кафедри фізичного виховання та здоров'я людини
(Черкаський державний технологічний університет)
andrii_matusevich@i.ua

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Анотація

Здоров'язбережувальна компетентність є важливою складовою професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, що актуалізується збільшенням кількості хронічно хворих дітей під час навчання в загальноосвітній школі. Численні дослідження проблеми підготовки майбутніх вчителів фізичної культури недостатньо уваги приділяють питанням формування їх здоров'язбережувальної компетентності, як важливої складової професійної готовності вчителя фізичної культури до реалізації практичної діяльності.

Ключові слова: здоров'язбереження, компетентність, професійна підготовка, учитель фізичної культури.

Summary

Health saving competence is an important component of the professional competence of the future teachers of physical culture, is actualized by an increase in the number of chronically ill children during schooling in the general education school. Numerous studies of the problem of the preparation of the future physical culture teachers show that insufficient attention is paid to the issues of forming their health saving competence, as an important component of the professional readiness of the physical culture teacher for the implementation of practical activities.

Key words: health saving, competence, professional training, the physical culture teacher.

Постановка проблеми. Зміни останніх років у соціальній, політичній, економічній сфері обумовлюють процеси модернізації системи вищої освіти України взагалі і в галузі фізичної культури зокрема. Забезпечити ефективність освітнього процесу можуть лише ті педагоги, які володіють професійними компетенціями та вміють адаптуватися до мінливих умов професійної діяльності. Сьогодення висуває нові вимоги до професійної підготовки учителів фізичної культури. Відповідно нової освітньої парадигми вони повинні володіти загальнокультурними та професійними компетенціями, що дозволять їм бути мобільними, відповідати динамічним характеристикам сучасних соціально-економічних умов, а також конкурентноспроможними фахівцями.

Як зазначає Г. Селевко, у професійній освіті виділяють ключові, базові та предметні компетенції [7, с. 140]. При цьому немає однозначного підходу до визначення поняття професійної компетентності вчителя,

наразі це об'єкт для суперечок між педагогами. Педагогічна освіта передбачає вивчення комплексу дисциплін, які формують професійну компетентність учителів фізичної культури. Здоров'язбережувальна компетентність є важливою складовою професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, що актуалізується у зв'язку зі збільшенням кількості хронічно хворих дітей. Підготовленість студентів до здоров'язбережувальної діяльності в школі є недостатньою, що унеможливорює виховання, розвиток та навчання учнів на якісному рівні. На нашу думку, численні дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури недостатньо уваги приділяють питанням формування їх здоров'язбережувальної компетентності як важливої складової професійної готовності вчителя фізичної культури до реалізації практичної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Учені (О. Ажиппо, П. Джуринський, Є. Захаріна, Л. Іванова, Л. Сущенко, О. Тимошенко, І. Шаповалова, Б. Шиян та ін.) приділяли особливу увагу з'ясуванню різноманітних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах.

Науковці (І. Іваній, О. Онопрієнко, О. Скалій, Н. Фазлєєва, С. Хоменко та ін.) розглядають особливості запровадження компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. Безпосередньо на особливе значення формування здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури вказують І. Іваній, С. Кодимський, Н. Чайченко, Б. Шиян та інші.

Мета статті – розкрити значення здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів фізичної культури для практичної діяльності в основній школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про відсутність єдиного визначення поняття “компетентність”. Його трактують як ситуативну категорію, що характеризує готовність індивіда виконувати діяльність у конкретних ситуаціях; інтегрований індикатор якості особистості, що характеризує готовність виконувати певну діяльність (В. Балашова); як необхідний обсяг знань, вмінь та досвіду в певному виді діяльності, як здатність до діяльності зі знанням справи (Н. Клясен); як поєднання психічних якостей та психічних станів, що дають змогу діяти людині самостійно й відповідально, сприяє оволодінню нею вміннями та навичками виконувати трудові функції (А. Маркова); як “готовність на професійному рівні виконувати свої посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних надбань та кращого досвіду, наближення до світових вимог і стандартів” (В. Маслов).

Поряд з поняттям “компетентність” застосовують поняття “професійна компетентність”. Професійну компетентність розуміють як сукупність знань та вмінь, що визначають результативність праці; обсяг навичок виконання завдання; комбінацію особистісних якостей; вектор професіоналізації; єдність теоретичної і практичної готовності до праці; здатність здійснювати складні види культуровідповідної діяльності тощо.

Професійна компетентність майбутнього фахівця формується на принципах теоретичних знань, практичних умінь, особистісних якостей і життєвого досвіду, який зумовлює готовність фахівця до виконання професійних обов'язків і забезпечує високий рівень його самоорганізації. Зміст цього поняття обумовлений багатьма факторами, зокрема, рівнем розвитку техніки, науки, економіки, освіти; процесами, які відбуваються в суспільстві; громадським замовленням. Професійна компетентність вчителя обумовлена вимогами педагогічної діяльності.

О. Гауряк, проаналізувавши різні визначення поняття “професійна компетентність вчителя фізичної культури”, зазначає, що “професійна компетентність є базовим та системоутворювальним поняттям і розглядається як система знань, умінь та особистісних якостей, що відповідають змісту професійної діяльності, що передбачає: усвідомлення особистістю своїх прагнень до діяльності – потреб та інтересів; бажань і ціннісних орієнтацій; мотив діяльності, уяви про свою соціальну роль; самооцінку особистих якостей і властивостей як майбутнього фахівця (професійних знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей; регулювання свого професійного становлення) та визначається як готовність до здійснення навчально-виховної діяльності відповідно до конкретних умов, вимог і завдань, а також здатність супроводжувати процес самопізнання, саморозвитку учня, динамізувати його відповідно до конкретних сутнісних задатків кожної дитини” [1, с. 187]. І. Іваній виділяє такі основні характеристики професійної компетентності вчителя фізичної культури: особистісно-гуманна орієнтація; здатність до системного бачення педагогічної реальності у сфері фізичної культури й системних дій у професійно-педагогічній ситуації; володіння сучасними педагогічними методиками (технологіями), пов'язаними з культурою комунікації, взаємодії з інформацією та її передачі учням; здатність до інтеграції вітчизняного, зарубіжного, історичного й сучасного інноваційного фізкультурно-оздоровчого досвіду; креативність у професійній сфері; наявність рефлексивної культури [2, с. 44]. М. Федорова зі співавторами акцентують увагу на наявності у вчителя фізичної культури рухової компетентності та вважають, що вона є необхідним рівнем рухових умінь та навичок, який дозволяє демонструвати вправи, навчати руховій дії, виявляти помилки та вносити корективи в процесі їх виконання [8, с. 175]. О. Кривошеєва вказує на те, що педагоги з фізичної культури повинні володіти професійними компетенціями, які дозволять їм реалізовувати оздоровчу й рекреаційну діяльність на своїх заняттях [5, с. 23].

Аналізуючи різні підходи до визначення понять “компетенції” та “компетентність” з урахуванням специфіки галузі знань з фізичного виховання, професійні компетенції ми розуміємо як знання, уміння, навички та здібності до практичної професійної діяльності. Відповідно, розвиток професійних компетенцій є основою професійної підготовки вчителя фізичної культури. Розглядаючи з позицій компетентнісного підходу професійну підготовку студентів в умовах вищих навчальних закладів, В. Лунячек прийшов до висновку, що “її результатом є формування компетентності щодо майбутньої професійної діяльності, які набула та

здатна продемонструвати особа після завершення навчання в межах певної спеціальності” [6, с. 159]. Як зазначає науковець, “формування компетентності відбувається шляхом набуття під час навчання суми компетенцій, які є комбінацією характеристик (що відносяться до знань і їх застосування, умінь, навичок, здібностей, цінностей і особистих якостей) і дозволяють забезпечити виконання професійних обов’язків на високому рівні. Важливим аспектом цього процесу є вдосконалення відповідних навчальних планів і програм з урахуванням формування професійних компетентностей, які є актуальними на сучасному етапі розвитку суспільства” [6, с. 159]. Нам імпонує ця думка науковця. Крім того, до компетенцій учителя фізичної культури мажемо віднести: індивідуально-особистісні (світоглядні, ціннісно-змістовні, рефлексивні компетенції); предметно-професійні (дидактичні, методичні, рухові, тренувально-змагальні, здоров’яформувальні); гностичні (дослідницькі); комунікативно-організаторські; конструктивно-проектувальні (діагностичні, творчі) компетенції.

Науковці (І. Іваній [3], С. Кодимський та Н. Чайченко [4], Б. Шиян [9] та ін.) вказують на особливе значення формування здоров’язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури. І. Іваній вказує, що це “визначається сучасними тенденціями розвитку фізкультурної освіти та необхідністю підготовки висококваліфікованих кадрів, спроможних ефективно реалізувати завдання формування, збереження і зміцнення здоров’я учнів” [3, с. 18]. Б. Шиян вважає, що здоров’язбережувальна компетентність учителя фізичної культури є “важливою складовою його професійно-педагогічної культури та узагальненим показником професійної компетентності й спосіб професійного самовдосконалення” [9, с. 372].

С. Кодимський та Н. Чайченко розглядають поняття “здоров’язбережувальна компетентність вчителя” як “складну особистісну якість вчителя, що регулює його діяльність у зазначеній сфері та забезпечує ефективність цього процесу; як систему інтегрованих властивостей особистості, адекватних структурі й змісту роботи щодо формування здорового способу життя підростаючого покоління” [4, с. 219]. Саме в такому визначенні ми будемо використовувати поняття “здоров’язбережувальна компетентність вчителя” в нашому дослідженні.

Отже, здоров’язбереження має бути однією із ключових компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури, яку обов’язково треба формувати в процесі підготовки для повноцінної професійної діяльності в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Висновки. Навчальний процес майбутніх учителів фізичної культури повинен бути спрямований на формування необхідного рівня знань, умінь та навичок, які забезпечують здоров’язбережувальну компетентність. У зв’язку з цим важливим є ознайомлення студентів з найновішими відомостями щодо педагогічних технологій формування, збереження та зміцнення здоров’я учнів, формування умінь та навичок здоров’язбережувальної діяльності; набуття культурно-оздоровчого досвіду, збагачення їх новими ідеями і технологіями; розробка і реалізація здоров’язбережувальних програм.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в проведенні експериментів спрямованих на вивчення стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. Такі дослідження будуть основою для розробки та обґрунтування методик формування здоров'язбережувальної компетенції майбутніх учителів фізичної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики] / О. Д. Гауряк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2011. – Вип. 14. – С. 184-188.
2. Іваній І. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури / І. В. Іваній // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – № 1. – С. 43-48.
3. Іваній І.В. Характеристика сутності здоров'язберігаючої компетентності вчителя фізичної культури / І. В. Іваній // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – №3 – С.18-22.
4. Кодимський С. С. Педагогічні умови розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителів фізичної культури в системі післядипломної педагогічної освіти / С. С. Кодимський, Н. Н. Чайченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 8. – С. 217-224.
5. Кривошеева О. Р. Инновационная направленность дополнительного профессионального образования / О.Р. Кривошеева // Физкультурное образование Сибири : научно-методический журнал. – Омск, 2011. – № 1. – 22-25.
6. Лунячек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі / В. Е. Лунячек // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 155-162.
7. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г.Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-143.
8. Федорова М. Ю. Двигательная компетентность как неотъемлемая часть профессиональной готовности учителя физической культуры / Федорова М. Ю., Овчинникова Е. И., Геберт В. К. // Вестник Бурятского государственного университета. – 2014. – Т.13, № 1. – С. 173-177.
9. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття / Б.М. Шиян // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. пр. – Рівне: Принт Хауз, 2001. – Вип. 2. – С. 371-374.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2017